

PRO LES NEVIDĚT STROMY JINÝ SVĚT SBĚRATELE FRITZE LÖW-BEERA¹

Dagmar Černoušková – Iveta Černá

„Jak pravděpodobně víte, nikdy jsem nestudoval dějiny umění a jsem skutečným diletantem. Během desetiletí jsem poznal hodně kunsthistoriků a mnohokrát jsem se přesvědčil, že mnozí ‚pro les nevidí stromy‘. Jinými slovy řečeno, studovaná metodika se soustřeďuje na jednotlivosti, a to naproti tomu vede obvykle k určitému druhu slepoty oproti celkovému vjemu. Pro mne je ale vždy první celkový vjem nejvíce určujícím a vždy jsem si s tím dobře vystačil. Většina kunsthistoriků umí rozlišit originály od falzifikátů pouze tehdy, když v ‚lese‘ dekorů naleznou jeden zcela nepatřičný ‚strom‘, ale stává se velmi často, že stromy jsou navzájem stejné, přesto, že jejich přiřazení, proporce apod. vyvolávají ‚falešný zvuk‘, který kunsthistorik ‚necítí‘.“ Tuto výstižnou reflexi formuloval Fritz Löw-Beer v jednom z dopisů necelý rok před smrtí.² Jiným světem nazval v ohlédnutí za svým životem ten, ve kterém byla na kontinentu ještě světovým jazykem francouzština, a do kterého se narodil 1. července 1906 v moravském městečku Svitávka.³ Ve vlastním jiném světě žil díky svému zaujetí asijským uměním, o které nebyl ve dvacátých až třicátých letech 20. století na Západě příliš velký sběratelský zájem. Fritz Löw-Beer patřil k prvním sběratelům v Evropě, pohybujícím se v tomto neznámém terénu.

1 Fritz Löw-Beer (1906–1976) byl bratranec Grety Tugendhatové. Od konce dvacátých let 20. století se věnoval sběratelství východoasijského umění. Postupem času se stal jedním z předních znalců v této oblasti umění a jeho sbírka dosáhla světové úrovně a věhlasu. Původně byla uložena v tzv. Velké Löw-Beerově vile ve Svitávce. Autorem úprav „domácího muzea“ z r. 1934 byl vídeňský architekt Rudolf Baumfeld. Ten také v r. 1935 navrhl spolu s Norberetm Schlesingerem pro Fritzova bratra Ernsta vilu v brněnské čtvrti Pisárky, která svým velkorysým řešením poněkud připomíná vilu Tugendhat. Baumfeld je zřejmě také autorem některých interiérových úprav z r. 1934 v brněnské secesní vile Gretina otce, Alfreda Löw-Beera.

Text byl publikován v r. 2009 ve sborníku věnovaném historiku umění Lubomíru Slavičkoví – viz ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a ČERNÁ, Iveta. Pro les nevidět stromy. Jiný svět sběratele Fritze Löw-Beera. In: ORBIS ARTIUM. K jubileu Lubomíra Slavička, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 755–765.

2 Dopis Fritze Löw-Beera z 2. 5. 1975 Editě Strässerové z muzea laků v Kolíně. Viz PRÜCH, Margarete. „Ich war doch in eine ganz andere Welt geboren...“ Zum Leben und Lebenswerk Fritz Löw-Beers. In: *Im Zeichen des Drachen. Von der Schönheit chinesischer Lacke. Hommage an Fritz Löw-Beer.* München: Hirmer Verlag, 2006, s. 25 a 224.

3 Dopis Fritze Löw-Beera z 25. 2. 1970 Beatrix von Ragué z Muzea pro východoasijské umění v Berlíně. Ibid, s. 13 a 224.

Fritz Löw-Beer ve svém bytě, domácím muzeu, ve Velké vile, asi polovina 30. let 20. století.
(archiv spolku Löw-Beerovy vily)

On sám se stal postupem času jedním z předních znalců v této oblasti umění a jeho sbírka dosáhla světové úrovně i věhlasu.⁴

Předkové německo-židovské průmyslnické rodiny Löw-Beerů přišli do Svitávky snad již na přelomu 17. a 18. století z Boskovic a koupili zde dolní mlýn s valchou. Na místě valchy vybudoval Moses Löw-Beer v roce 1839 přádelnu vlny a poté tovární areál. V roce 1853 převzali firmu synové Max, Josef a Šalamoun a od roku 1858 získali oprávnění k výrobě vlněného zboží. Další továrny pak založili v nedalekém Rozhrání, v Alžbětíně údolí v Brněnci, v Jimramově, v Brně, ale i v Zahání, v Německu a v Rakousku.⁵ Na sklonku 19. století převzali firmu

4 Velká část sbírky Fritze Löw-Beera je uložena v Linden Muzeu ve Stuttgartu. Ke stému výročí jeho narození zde byla uspořádána výstava nazvaná „Ve znamení draka – o kráse čínských laků“, kterou doprovodil reprezentativní katalog. KOPPLIN, Monika. *Im Zeichen des Drachen. Von der Schönheit chinesischer Lacke. Hommage an Fritz Löw-Beer.* München: Hirmer Verlag, 2006.

5 Viz Aron und Jacob Löw-Beer's Söhne. K. K. Priv. Elisenthaler Spinnfabrik Elisenthal, Brünnlitz, Brünn und Rössrein. In: *Die Gross-Industrie Oesterreichs 4.* Wien, 1898, s. 117–118; HLUŠIČKOVÁ, Hana. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Praha: Libri, 2003, s. 613–614; MYŠKA, Milan a kol. *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století.* Ostrava: Ostravská univerzita, 2003, s. 283–284; ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a ČERNÁ, Iveta. *Velká Löw-Beerova vila a Malá Löw-Beerova vila.* In: *Slavné vily Jihomoravského kraje.* Praha: Foibos, 2007, s. 32–38; KREJCAR, Pavel. *Městys Svitávka. Boskovické noviny III,* březen 2007, s. 6; dále viz též www.svitavka.com

sourozenci Rudolf, Alfred a Benno. Tito tři bratři se oženili se třemi sestrami Wiedmannovými z Vídně: Rudolf s Editou, Alfred s Marianne a Benno s Hansí. Rudolf a Benno s rodinami bydleli ve Svitávce v tzv. Velké vile, Alfred si v přilehlém parku postavil tzv. Malou vilu.⁶ Benno (1874–1916) s Hansí (Johannou, sňatek 1903) měli tři děti: Marii (nar. 1904), Fritze-Bedřicha (nar. 1906) a Ernsta-Arnošta (nar. 1911).⁷ O děti se starají tři guvernanky z Anglie, Francie a Rakouska, a tak je pro ně přirozené, že vyrůstají v tříjazyčném prostředí. Fritz od malička miluje rychlá auta, jichž rodina vlastní více. Autem ho řidič vozí i do Brna do školy. Dle přání otce měl právě on jednou převzít firmu. Když mu bylo deset let, otec umírá a matka se po jeho smrti vrací zpět do Vídně. Děti zůstávají ve Svitávce v péči strýce Rudolfa a matku ve Vídni často navštěvují. Tam také Fritze poprvé okouzily čínské umělecké předměty, které nabízel Försterův obchod na Uhelném trhu.⁸ Doslova ho fascinovala jasná řezaná červeň, typická pro čínské laky. Vytvářel se tak jeho vztah k dalekému světu, který jej uchvátil. Prvořadé však bylo vzdělání. V šestnácti letech odchází Fritz studovat do anglického Leedsu, kde se stává textilním inženýrem. V Anglii také získává nové podněty v oblasti čínského umění. Po návratu do Svitávky je však pohlcen tvrdou realitou, umocněnou ještě rozšířením továrny v letech 1925–1929.⁹ Nikdo tam nevěří, že by Fritz měl firmu převzít a on dělá vše pro to, aby dostal své pověsti. Oddává se hlavně rychlým autům a se svým kompresorovým mercedesem podniká daleké cesty po Evropě. Společnost mu dělají bratr Ernst, kamarád ze studií v Leedsu Mathias a malíř František Řehořek.¹⁰ V té době také Fritz začíná fotografovat na stereo diapozitivy, které samy o sobě představují znamenitou sbírku.

Koncem roku 1933 vstupuje do Fritzova života Marianne Pollacková (nar. 1915), se kterou se po šesti měsících ožení. Marianne se vzdává studia medicíny v Praze, odkud také pochází, a věnuje se kunsthistorii. Zajímá se o Fritzovu sbírku a učí se poznávat východoasijské umění. Novomanželé se nastěhují do tzv. Velké vily ve Svitávce, v jejímž horním patře Fritz instaluje svou sbírku. Její architektonický rámec tvořily interiéry navržené v roce 1934 Rudolfem Baumfeldem. Tento vídeňský architekt židovského původu spolupracoval s brněnským architektem

6 Autorství tzv. Velké vily, postavené v letech 1900–1902, zůstává doposud neobjasněno. Tzv. Malá vila byla realizována podle projektu Josefa Nebelostenyho v r. 1906. Viz ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a ČERNÁ, Iveta, pozn. 5, s. 32–38.

7 Archiv města Brna, fond B 1/39 – kartotéka domovského práva 1850–1948, krab. 216. V domovském listě Benno Löw-Beera je uvedena adresa bydliště Čechyňská 16 v Brně (zde byla brněnská továrna Löw-Beerů).

8 „A. Förster Alt China, ständige Ausstellung“ am Kohlmarkt Nr. 5. Viz PRŮCH, Margarete, pozn. 2, s. 14.

9 Fritzův strýc Rudolf Löw-Beer byl elektroinženýrem a v továrně měl vždy nejnovější techniku s důrazem na energeticky úspornou výrobu.

10 František Řehořek (1890–1982) pocházel z Boskovic a trvale žil a tvořil v obci Kořenec na Drahanské vrchovině. Absolvoval sochařskou a kamenickou školu v Hořicích a Akademii výtvarných umění v Praze. Jeho učitelem a celoživotním přítelem byl Otakar Kubín. Na přátelství Fritze Löw-Beera s malířem Františkem Řehořkem a na jeho časté návštěvy ve Svitávce vzpomíná také H. Klemšová – viz pozn. 11. Oba zůstali v kontaktu po dlouhá léta. Ibid, s. 15.

Ernstem Wiesnerem, jehož prostřednictvím se zřejmě spřátelil s Fritzem a Ernstem Löw-Beerovými, kteří mu ve Svitávce poskytli úkryt na útěku před nacismem.¹¹ Baumfeld ve Velké vile ve Svitávce upravil interiér „čínského“ pokoje v duchu jakéhosi „domácího“ muzea a také celý byt Fritze Löw-Beera.¹² Duch orientu se promítl i v úpravě okrasné zahrady kolem tzv. Velké vily, kde byly vysazeny magnólie a sakury pocházející z Číny a byl zde i „lusthaus“ v podobě slaměného japonského domečku.¹³

Baumfeldův pobyt ve Svitávce však vyústil v mnohem výraznější spolupráci s rodinou Löw-Beerů. V roce 1935 navrhl Rudolf Baumfeld s Norbertem Schlesingerem, se kterým sdílel ve Vídni společnou kancelář,¹⁴ rodinnou vilu pro Fritzova bratra Ernsta Löw-Beera na Kalvodově ulici v Brně. Stavba v exponované lokalitě na jižním svahu Pisárek poněkud připomíná svou noblesou, plynulým uspořádáním obytného prostoru a vytříbenými detaily vilu Tugendhat, byť v celkových uměleckých i technických dimenzích její úrovně nedosahuje.¹⁵ Přesto se však tento objekt s vestavěným nábytkem a obklady z třešňového dřeva či elegantním osvětlením

11 Život rodiny Löw-Beerů důvěrně znala Helena Klemšová (1921–2003), dcera hospodyně a správce v tzv. Velké vile. Vzpomínala, že architekt Baumfeld si přivezl pouze ohromnou bednu plnou knih a krásně vyřezávaný dřevěný kříž. Také vzpomínala na pokoj „zařízený v čínském stylu“ a na Fritzovy sbírky, které poslal na výstavu do Amsterdamu a tak je vyvezl do Holandska. Viz magnetofonový záznam a přepis rozhovoru s H. Klemšovou z 5. dubna 2000, který je uložen v Muzeu města Brna, ve Studijním a dokumentačním centru ve vile Tugendhat (MuMB, SDC-VT). Za získání tohoto pramene patří dík Pavlu Krejcarovi, kronikáři městyse Svitávka. Pavlu Krejcarovi a Jiřímu Kolmačkoví ze Svitávky také autorky příspěvku děkují za cenné podněty a nemalou pomoc při studiu materiálů k dějinám rodiny Löw-Beerů a jejich vilám i továrně ve Svitávce.

12 Viz KAPFINGER, Otto. Victor Gruen und Rudi Baumfeld. Traumkarriere einer Partnerschaft; KATKOV, Norman. Erinnerungen an Rudi Baumfeld; Biographien, Rudolf Baumfeld (1903–1988). In: *Visionäre und Vertriebene. Österreichische Spuren in der modernen amerikanischen Architektur*. Berlin: Ernst & Sohn, 1995, s. 255–262, 281–283, 328–329. Unikátní soubor dobových fotografií Baumfeldem upravených interiérů Velké vily ve Svitávce se podařilo v r. 2014 získat a poprvé publikovat spolku Löw-Beerovy vily ze Svitávky. Viz VELEŠÍK, Vladimír (ed.). *Löw-Beerovy vily a historie jedné podnikatelské rodiny*. Boskovice a Svitavy: MAS Boskovicko a MAS Svitava, 2014.

13 Vzpomínky H. Klemšové – viz pozn. 11.

14 Rudolf Baumfeld (1903–1988), absolvent vídeňské Techniky a mistrovské školy Clemense Holzmeistersa na Akademii výtvarných umění. Během studia praktikoval mj. v ateliéru Ernsta Lichtblava. V letech 1932–37 měl ve Vídni společný ateliér s Norbertem Schlesingerem (1908–1980); 1931–33 byl poradcem města Vídně v otázce bytové výstavby a v této souvislosti navrhl multifunkční nábytek; 1933–36 byl konzultantem firmy Julius Meinel a navrhl cca 12 jejich filiálék. V polovině třicátých let pobýval v Československu, kam také v srpnu 1938 uprchl před nacisty a s arch. Ernstem Wiesnerem snad spolupracoval na projektu stadionu pro Brno. Od března 1939 žil v Praze, odkud v květnu 1940 utekl přes Itálii do USA. Zde spolupracoval s kolegou ze studií Victorem Gruenem (1903–1980). Za zmínku stojí, že Baumfeld byl nadšeným sběratelem francouzských grafických tisků ze 17. stol., především Jacquese Callota, a svou sbírku před smrtí v r. 1988 odkázal Národní galerii ve Washingtonu. Viz Biographien, Rudolf Baumfeld (1903–1988), pozn. 12, s. 328–329.

15 Paralely s vilou Tugendhat lze spatřovat např. v proskleném průčelí piana nobile se zimní zahradou, kde je na podlaze také užit travertin ve velkém čtvercovém, šachovnicovitě kladeném formátu nebo v technickém zázemí.

od firmy Lobmeyr, atypickým kováním oken a dveří, až po moderní klimatizaci a exkluzivní střešní terasu s krásnou vyhlídkou, řadí k nejpozoruhodnějším vilovým stavbám nejen v Brně, ale na území někdejšího Československa vůbec. V souvislosti s osobnostmi jejich tvůrců jde u nás o výjimečný příklad vídeňské vilové a interiérové kultury dvacátých a třicátých let 20. století se zřejmými loosovskými reminiscencemi v mramorových a dřevěných plochách či živých barvách podlah a stěn. Inspiraci k této velkorysé a noblesní stavbě s moderním technickým záze-
mím poskytl snad vídeňský dům Beer na Wenzgasse v Hietzingu od Josefa Franka a Oskara Wlacha (1929) a zcela jistě také brněnská vila Fritzy a Ernestovy sestřice Grety Tugendhatové od Ludwiga Miese van der Rohe (1928–1930).

Rudolf Baumfeld je pravděpodobně také autorem dílčích interiérových úprav v secesní Löw-Beerově vile na Drobného, někdejší Sadové, ulici v Brně, která patřila Fritzovi a Ernestovu strýci Alfredu Löw-Beerovi, otci Grety Tugendhatové.¹⁶

Věhlasnou sbírku východního umění shromáždil berlínský oční lékař Adam August Breuer (1868–1944), který začal v roce 1899 v Londýně sbírat čínské a japonské laky.¹⁷ V roce 1926, kdy byla Breuerova kolekce vystavena, Fritz Löw-Beer teprve začíná. První velký exemplář, červeně lakovaný vyřezávaný stůl s motivy bájněho fénixe a draka (dynastie Ming, rané 15. stol.; od r. 1973 ve Victoria Albert muzeu v Londýně), koupil na doporučení již zmíněného vídeňského obchodníka s uměním A. Förstera. Na jaře 1937 Fritz Löw-Beer poprvé představil část své sbírky na výstavě uspořádané Rakouským muzeem umění a řemesel (dnes Muzeum užitého umění) a Spolkem přátel asijského umění a kultury sídlícím ve Vídni. Spolu s ním vystavoval také rakouský antropolog a sinolog Otto Mänchen-Helfen (1894–1969) a oba v tomtéž roce společně uveřejnili pět článků na téma „lakařství“.

Vynikající poradkyní a schopnou správkyní financí je Fritzovi jeho žena Marianne. Rok 1939 však osudově zasáhl do jejich životů. Rudolf Löw-Beer s rodinou odchází do Anglie a vedení firmy předává Fritzovi, který svůj úkol plní, ale i on po několika měsících Svitávku opouští. S Marianne odjíždějí do Holandska, kde právě probíhá výstava Fritzy sbírky. Díky tomu jim pomocnou ruku podává

16 Analogie některých interiérových prvků a detailů v tzv. Velké vile ve Svitávce a v Löw-Beerově vile v Brně jsou zcela zjevné. Löw-Beerova vila na ul. Drobného byla postavena v letech 1903–1904 snad podle projektu vídeňského architekta Alexandra Neumanna (Alfred Löw-Beer ji koupil v r. 1913). K objektu patřil rozsáhlý pozemek, sahající až k ul. Černopolní, kde si dala v letech 1929–1930 postavit rodinnou vilu Alfredova dcera Greta. Löw-Beerova i Tugendhatova vila s tímto pozemkem tak tvořily jeden územní celek. Viz ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a ČERNÁ, Iveta. *Löw-Beerova vila a Vila Ernsta Löw-Beera*. In: *Slavné brněnské vily*. Praha: Foibus 2006 a 2008, s. 27–28, 103–105; ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a ČERNÁ, Iveta, pozn. 5, s. 32–38; ZATLOUKAL, Pavel. *Brněnská architektura 1815–1915: průvodce*. Brno: Obecní dům, 2006, s. 162; ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar. *Vila Ernsta Löw-Beera v Brně*. In: *Rodinné domy Löw-Beerů. Brněnec, Brno, Svitávka*. Brno: Muzeum Brněnska, 2016, s. 74–81.

17 Viz JIRKA-SCHMITZ, Patrizia. A. A. Breuer (1864–1944). *Ein Sammler ostasiatischer Kunst. Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Ostasiatische Kunst*, Nr. 7, April 1994, s. 15n. K prvním sběratelům východoasijského umění patřil Gustav Jacoby (1856–1921), který byl zaměřen na japonské laky a svou sbírku v r. 1919 daroval berlínskému muzeu. Další informace např. na webových stránkách Státních muzeí Berlín – viz <http://www.smb.museum/home.html>

konzervátor a vedoucí východoasijského oddělení Muzea v Amsterdamu Hermann Visser. Ten již v roce 1938 publikoval delší článek k historii čínského císařského „dračího trůnu“, který získal Fritz Löw-Beer v roce 1928 od obchodníka s uměním Leo Wanniecka z Paříže.¹⁸ Trůn, k němuž náležel paraván (dynastie Qing, poslední třetina 17. stol.; od r. 1972 v Muzeu pro východoasijská umění v Berlíně) a již zmíněný červeně lakovaný vyřezávaný stůl s motivy bájněho fénixe a draka, hrály také ústřední roli v uspořádání interiéru v patře tzv. Velké vily ve Svitávce.¹⁹

V den vypuknutí druhé světové války opouštějí Fritz a Marianne Evropu na parníku Athenia, který vyplul 1. září 1939 z Velké Británie do Kanady.²⁰ Loď je 3. září torpedována ponorkou německého námořnictva, ale většina pasažérů je zachráněna.²¹ Fritz se dostal do Irska, Marianne do Skotska a po pěti dnech se setkávají. Koncem roku 1939 oba konečně dorazí do Kanady a žijí v Montrealu, kde se téměř dva roky marně snaží získat víza do USA.²² V New Yorku se pak Fritz setkává s přítelem Otto Mänchen-Helfenem. Jejich společně plánované dílo, publikace o čínských lacích, však pro velké názorové rozdíly nevznikne.

18 Leo Wannieck (1875–1954) byl synovcem Friedricha Wanniecka (1838–1919), zakladatele známé brněnské strojírně, která patřila k předním závodům svého druhu v monarchii. Měl domovské právo v Brně, z něhož vyplývá, že v březnu 1897 byl odveden k námořnímu sboru v Pule, kde sloužil jako desátník 8. pěšího pluku a od září 1914 nastoupil jako dobrovolník k 1. pluku francouzské cizinecké legie. Jako povolání bylo uvedeno „dovozce a vývozce plodin“. Jeho žena Marie Magdalena roz. Pereaultová pocházela z Barberier ve Francii a v brněnském domovském listě byla uvedena i jejich pařížská adresa: Colonie Tchecoslovaques, 43 Rue de Richelieu. Viz Archiv města Brna, fond B 1/39 – kartotéka domovského práva 1850–1948, krab. 400; MYŠKA, Milan a kol. pozn. 5, s. 493–495.

19 K těmto uměleckým předmětům podrobněji viz Katalog Löw-Beerovy sbírky KOPPLIN, Monika. (Hrsg.), pozn. 4, s. 121–123 (č. kat. 46), s. 203–206 (č. kat. 101). Jejich umístění v interiéru ve Svitávce viz Ibid, s. 16 – obr. 7 a s. 42–43 – obr. 22 a dále viz též BOECKL, Matthias (Hrsg.). *Visionäre und Vertriebene. Österreichische Spuren in der modernen amerikanischen Architektur*. Berlin: Ernst & Sohn, 1995, obr. na s. 260.

20 Matka Marianny a další členové rodiny Pollacků byli zavražděni v Osvětimi, bratr zahynul jako válečný pilot. Marianne a její sestra jako jediné přežily díky útěku do Ameriky. V koncentračních táborech zahynuli i někteří příslušníci rodiny Löw-Beerů a spřízněné rodiny Tugendhatových. Rodina Fritzy sestřence Grety Tugendhatové patřila naopak k prvním židovským uprchlíkům, když opustila Československo už v květnu 1938.

21 Parník s 1102 cestujícími byl bez varování potopen německou ponorkou U-30 a 128 osob zahynulo (údaje o počtu pasažérů i obětí uváděné v různých zdrojích se liší). Viz FREYER, Paul Herbert. *Smrt na všech mořích*. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 12–14, 314–315. Na lodi Athenia byl také mladičký Čechoslovák Thomas Messer (nar. 1919 v Bratislavě), později dlouholetý ředitel Guggenheimova muzea v New Yorku. Oba muži se zřejmě osobně nikdy nesetkali, ale jejich jména se ocitla v těsné blízkosti v novinách, kde byl uveřejněn seznam zachráněných pasažérů z Athenie. Z tohoto seznamu vyplývá, že na lodi cestoval i Fritzyův bratr Ernst (Marianino jméno není v televizním záběru vidět). Viz Thomas M. Messer. *Můj život s Guggenheimem* [dokumentární film]. Režie Jana Chytilová. Česko. 2007. Za nasazení tohoto záběru autorky příspěvku děkují Noře Obrtelové z České televize Brno.

22 Sběrka byla odeslána z Holandska do New Yorku už v polovině r. 1939 a peripetie si prošel slavný trůn, který měl být ozdobou výstavy v Arden Gallery. Daily Telegraph psal ve svém úvodníku o „honně za dračím trůnem“, který se ztratil a po šíleném hledání v newyorských docích byl po několika dnech nalezen zabalený v kartonu na molu. Viz PRŮCH, Margarete. pozn. 2, s. 21–22.

Marianne mezitím začíná opět studovat medicínu ve Stanfordu v Kalifornii a Fritz za ní rád jezdí napříč Amerikou, protože tak může realizovat svou vášeň pro rychlá auta. V červenci 1941 přichází na svět první dítě, syn Petr, avšak rodinnou pohodu brzy poznamená tragédie. Na Štědrý večer 1941 se jejich chůva s Petrem stává obětí neštěstí a chlapec umírá.²³ Marianne přerušila studium medicíny, začala hodně cestovat a vyhledávat hodnotná čínská díla. Na Fine Arts Institute v New Yorku studovala dějiny východoasijského umění, a mezitím se v říjnu 1942 narodil syn Anthony a v listopadu 1944 syn John. „*Já cestovala, Fritz zůstával doma s dětmi. Posílala jsem mu fotky objektů, a on rozhodoval, zda je koupíme nebo ne. Žila jsem zajímavý život.*“²⁴

V létě 1944 otevřeli Fritz a Marianne Löw-Beerovi společně s Walterem Hochstädterem,²⁵ malou galerii čínského umění na 57. ulici v New Yorku. Díky zkušenostem zcestovalého Hochstädtera vydělávali Löw-Beerovi jak získanými novými znalostmi, tak finančně. Obchodu se dobře daří i proto, že mnohá americká muzea začínají budovat nebo rozšiřovat své východoasijské sbírky a často spoléhají na dobrozdání Fritze Löw-Beera a Waltera Hochstädtera. Později oba také publikují, Löw-Beer píše o čínských lacích střední a pozdní doby Ming a Hochstädter se věnuje porcelánu a keramice Shang, Chou a Han.²⁶ Ve čtyřicátých letech se Fritz Löw-Beer účastnil také několika větších výstav. Jedna z jeho nejobsáhlejších prezentací proběhla v Cooper Union Museum v New Yorku, kde vystavil téměř celou svou sbírku (52 předmětů).²⁷ V období studené války však došlo ke stagnaci obchodu s uměleckým zbožím z východní Asie a také názorové rozpory Fritze Löw-Beera a Waltera Hochstädtera ukončily jejich úzkou spolupráci. Manželé Löw-Beerovi se rozhodli pro návrat do Evropy.

V roce 1952 přijela celá rodina do Říma. Z původně plánovaného jednoho roku zde stráví celých deset let. Marianne se opět vrátí k medicíně a studium na římské univerzitě úspěšně dokončí. Fritz vědecky pracuje a publikuje, jeho sbírka zpočátku zůstává v depozitu. V roce 1954 se zúčastňuje velké výstavy v Benátkách, uspořádané na počest Marca Pola. Je to naposledy, kdy své laky vystavil, neboť se obával, že by se jeho uměleckým předmětům mohlo něco stát, a tato starost nebyla zcela bezdůvodná. Za pobytu v Itálii svou sbírku také již příliš nerozšiřoval a své

23 Ještě v rozhovoru 11. dubna 2006 vzpomínala Marianne Young na tuto blíže nespecifikovanou událost jako na nejhorší období svého života. Ibid, s. 23.

24 Viz rozhovor s Marianne Young z 11. dubna 2006.

25 Walter Hochstädter (nar. 1914) pocházel z židovské obchodnické rodiny z Augsburgu. Kniha čínských pohádek u něj už v osmi letech vzbudila zájem o východoasijskou kulturu, od patnácti let byl členem Čínského institutu ve Frankfurtu a v r. 1933 vstoupil do Společnosti východoasijského umění, založené v r. 1926 v Berlíně. Od r. 1934 se pohyboval mezi New Yorkem a Hongkongem, naučil se jazyk, měl dobré kontakty s čínskými obchodníky a výborně znal místní trh s uměním. Ibid, s. 23–26.

26 Soupis publikací obou badatelů a další literatura k tématu viz KOPPLIN, Monika. (Hrsg.). pozn. 4.

27 Muzeum bylo založeno v r. 1897 a do r. 1976 neslo název Cooper Union Museum for the Arts of Decoration. Poté bylo přejmenováno na Cooper-Hewitt, National Design Museum – viz www.cooperhewitt.com

okolí zaujal spíš „americkým závodákem“ Oldsmobil Rocket 88, který si přivezl z USA a který zde budil velkou senzaci. Při jedné z cest do Řecka poznal Fritz svou druhou ženu Jeanine. Společná životní pouť Fritze a Marianne tak skončila.²⁸ S Jeanine (nar. 1938) se Fritz stěhuje zpět do New Yorku a ani zde své sběratelské aktivity neobnoví. Od roku 1962 zůstává sbírka prakticky nedotčena a je uložena ve skladu na Manhattanu.

V šedesátých letech se Fritz Löw-Beer věnuje vědeckým publikacím a hodně času tráví na cestách, které financuje z prodeje některých „malých předmětů“. S Jeanine procestuje téměř celou Evropu a navštíví svou sestřenicí Gretu Tugendhatovou ve švýcarském St. Gallen. V letech 1967–1975 se také několikrát vrátil do své staré vlasti. Na rozdíl od strýce Rudolfa, který na českou půdu již nikdy nevstoupil, Fritz zajížděl rád především do Svitávky, kde se stýkal s bývalými přáteli i zaměstnanci firmy. Nedostatek osobní svobody v Československu vnímal pouze v tom, že musel svůj příjezd hlásit na policii, jejíž chování mu připomínalo duch staré rakousko uherské monarchie. V jednom ze svých dopisů tento „fenomén“ trefně vystihl. „*Kde tento duch měl svůj původ, nevím, možná vycházel z množství a rozdílností národů žijících v habsburské říši, kde přísné trvání na dodržování paragrafů bylo často shledáno neproveditelným.*“

V roce 1973 se Fritz s Jeanine přestěhoval do Paříže, kterou si zvolil hlavně proto, že „*se zde přeje jen nachází trochu čínského umění*“ a že je to blízko do Londýna. Jeanine v Paříži začíná studovat, Fritz hodně čte a s vnějším světem udržuje kontakt prostřednictvím bohaté korespondence.²⁹ Z jeho dopisů je zřejmé, že se více uzavírá sám do sebe a zpochybňuje svoji činnost sběratele. „*Sběratelství v podstatě ničí, i když např. v mém případě začínalo přáním vlastnit ‚krásu‘... Naše ‚civilizace‘ ovlivňuje ale též ‚vidění‘ a tím pochopitelně v podstatě jakýkoli ‚umělecký úsudek‘... ‚Vidím‘ ještě trochu, ale stojím již stranou moderního života.*“ Tyto své úvahy formuloval v dopise Beatrix von Ragué, kterou poznal v padesátých letech a velmi si jí vážil. Zřejmě díky její osobnosti ve své závěti ustanovil, že slavný „dračí trůn“ a vyřezávaná lakovaná podnožka budou předány berlínskému muzeu.³⁰

Snahy odkoupit sbírku Fritze Löw-Beera se datují již od konce šedesátých let. V roce 1975 vyslovila poptávku aukční síň Christie's a koncem téhož roku také Linden Museum ve Stuttgartu. Fritz Löw-Beer tyto nabídky odmítl s tím, že svou sbírku postupně likviduje a jeho ceny jsou příliš vysoké a navíc jsou všechny laky uskladněny v New Yorku. V posledních letech života se zabývá hlavně otázkou vlastního bytí, stahuje se do svého vnitřního světa a jeho pohled směřuje zpět. Těžce snáší chátrání těla, jeho věk je mu nepřijemný a jeho vnější styky ustávají.

28 V r. 1967 se Fritz s Jeanine oženil. V tomtéž roce se provdala také Marianne za lékaře Dr. Younga, který v r. 2005 zemřel. Ona doposud žije v New Yorku.

29 Korespondence Fritze Löw-Beera se sběrateli a kurátory muzeí je kromě soukromých archivů uložena převážně v muzeích ve Stuttgartu a v Münsteru. Ibid, s. 223–240.

30 prof. Dr. Beatrix von Ragué (1920–2006) byla v letech 1966–1983 ředitelkou Muzea pro východoasijské umění v Berlíně.

„Kolem a kolem se okruh mých zájmů během těch roků silně zužil. Času bych měl dost, ale chybí mi energie. Často myslím na smrt... Jde přitom, myslím si, ne o to, kdy, ale jak... Ale jak bych reagoval na časově omezený ‚rozsudek smrti‘, to nevím.“ Tato slova napsal Fritz Löw-Beer deset dní před smrtí. Umírá 17. ledna 1976 ve svém pařížském bytě a je pochován na tamním hřbitově Père Lachaise.

Prakticky celou sbírku Fritze Löw-Beera získává Linden Museum ve Stuttgartu díky zdařené akvizici v roce 1978. Její součástí jsou i cenné černobílé archivní fotografie laků, vědecké publikace, speciální tisky, příspěvky od kolegů-sběratelů a řada dalších jedinečných předmětů.³¹

PRAMENY A LITERATURA:

Rozhovor s H. Klemšovou, dcerou hospodyně a správce v tzv. Velké vile Löw-Beerů ve Svitávce. Svitávka. 5. dubna 2000. Magnetofonový záznam a přepis rozhovoru je uložen v Muzeu města Brna, ve Studijním a dokumentačním centru ve vile Tugendhat (MuMB, SDC-VT).

Aron und Jacob Löw-Beer's Söhne. K. K. Priv. Elisenthaler Spinnfabrik Elisenthal, Brünnlitz, Brünn und Rössrein. In: *Die Gross-Industrie Oesterreichs 4*. Wien, 1898, s. 117–118.

Thomas M. Messer. *Můj život s Guggenheimem* [dokumentární film]. Režie Jana CHYTILOVÁ. Česká republika. 2007

ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a ČERNÁ, Iveta. Velká Löw-Beerova vila a Malá Löw-Beerova vila. In: *Slavné vily Jihomoravského kraje*. Praha: Foibos 2007. Slavné vily. ISBN 978-80-87073-02-5.

ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar a ČERNÁ, Iveta. Löw-Beerova vila a Vila Ernsta Löw-Beera. In: *Slavné brněnské vily*. Praha: Foibos 2006 a 2008. ISBN 80-903661-5-5.

FREYER, Paul Herbert. *Smrt na všech mořích*. Praha: Naše vojsko, 1982. Fakta a svědectví.

HANÁK, Jaromír (ed.). *Rodinné domy Löw-Beerů. Brněnec – Brno – Půlpečen – Svitávka*. Brno: Muzeum Brněnska, 2016. ISBN 978-80-906196-6-1.

HLUŠIČKOVÁ, Hana. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-042-4.

JIRKA-SCHMITZ, Patrizia. A. A. Breuer (1864–1944). Ein Sammler ostasiatischer Kunst. *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Ostasiatische Kunst*, Nr. 7, April. 1994, s. 15n.

31 Celý tento soubor není doposud zcela uspořádán. Viz PRÜCH, Margarete. pozn. 2, s. 26.

KAPFINGER, Otto. Victor Gruen und Rudi Baumfeld. Traumkarriere einer Partnerschaft. In: *Visionäre und Vertriebene. Österreichische Spuren in der modernen amerikanischen Architektur*. Berlin: Ernst & Sohn, 1995, s. 255–262. ISBN 3-433-02445-6.

KATKOV, Norman. Erinnerungen an Rudi Baumfeld; Biographien, Rudolf Baumfeld (1903–1988). In: *Visionäre und Vertriebene. Österreichische Spuren in der modernen amerikanischen Architektur*. Berlin: Ernst & Sohn, 1995, s. 281–283, 328–329. ISBN 3-433-02445-6.

KOPPLIN, Monika (Hrsg.). *Im Zeichen des Drachen. Von der Schönheit chinesischer Lacke. Hommage an Fritz Löw-Beer*. München: Hirmer Verlag, 2006. ISBN 3-7774-3105-2.

KREJCAR, Pavel. Městys Svitávka. *Boskovické noviny III*, březen 2007, s. 6.

MYŠKA, Milan a kol. *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do poloviny XX. století*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-612-8.

PRÜCH, Margarete. „Ich war doch in eine ganz andere Welt geboren...“ Zum leben und Lebenswerk Fritz Löw-Beers. In: *Im Zeichen des Drachen. Von der Schönheit chinesischer Lacke. Hommage an Fritz Löw-Beer*. München: Hirmer Verlag, 2006. ISBN 3-7774-3105-2.

Thomas M. Messer. *Můj život s Guggenheimem* [dokumentární film]. Režie Jana CHYTILOVÁ. Česká republika. 2007

ZATLOUKAL, Pavel. *Brněnská architektura 1815–1915: průvodce*. Brno: Obecní dům, 2006. ISBN 80-239-7745-8.